

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr **Katarzyny Kwiatosz**
pt.: „**Determinanty współpracy społeczno-gospodarczej regionów w ramach Inicjatywy Trójmorza**” przygotowanej pod kierunkiem dr hab. prof. KUL Wojciecha Gizickiego w Instytucie Nauk Socjologicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2024, s. 309

Przedstawiona do recenzji praca doktorska mgr Katarzyny Kwiatosz poświęcona jest niezwykle ważnemu społecznie i bardzo aktualnemu poznawczo tematowi współpracy społeczno-gospodarczej regionów w ramach idei Trójmorza, który jest stosunkowo nowym obszarem badawczym współczesnej Europy Środkowej i Wschodniej. W ramach recenzowanej rozprawy doktorskiej warto podkreślić, że Inicjatywa Trójmorza jest aktualnym pomysłem, który powstał w warunkach rozwoju nowych społeczno-gospodarczych lokalnych i regionalnych form współpracy z uwzględnieniem najpierw perspektywy regionalnej. Celem niniejszej pracy jest ukazanie czynników i okoliczności – determinantów współpracy, wpływających na decyzje i działania podmiotów lub grup podmiotów w celu nawiązania, utrzymania, rozwoju współdziałalności regionalnej. Z tego punktu widzenia główny problem badawczy zmierza do pytania czołowego – jakie czynniki wpływają na stymulowanie współpracy regionów ramach obszaru Inicjatywy Trójmorza?

Rozprawa doktorska liczy 309 stron, zaś na jej strukturę składają się: wprowadzenie, cztery zasadniczych rozdziały (każdy ma podział na podrozdziały), zakończenie, bibliografia, spis rycin i tabel, ankieta (w językach polskim i angielskim) i streszczenie (po-polsku i angielsku). Artykuł 187 ustawy prawo o szkolnictwie wyższym, w ustępach 1 i 2 określa cechy konieczne dla oceny wartości pracy doktorskiej, którymi są trzy podstawowych: wykazanie się ogólną wiedzą teoretyczną kandydata w dyscyplinie, umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej oraz oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Ogólna struktura pracy oraz strona formalna – tj. język, przypisy, cytaty – mimo pewnych uwag, pozwalają dość dobrze rozpoznać zaznajomienie się Doktorantki z teorią socjologiczną, stosowaną przez nią metodologię i sposób analizowania zebranych danych. Na wstępie tak że dodam, iż w pracy stosowany jest język socjologiczny. Struktura pracy jest w swojej ogólnej ramie czytelna i

logiczna. Bibliografia obejmuje literaturę i źródła, w tym akty prawne, a także netografię zarówno w języku polskim, jak i angielskim, na 23 stronach.

Rozdział pierwszy dysertacji dość rzetelnie przedstawia założenia teoretyczne międzynarodowej współpracy jednostek samorządu terytorialnego pod kątem regionalnym. Doktorantka wymieniła i omówiła liczne i w tym ważne czynniki, mające wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy na poziomie regionalnym co wprost dotyczy i odpowiedniej współpracy regionów w ramach Inicjatywy Trójmorza. Na podstawie analizy tekstu pierwszego rozdziału można stwierdzić, że wiedza Autorki o wybranych koncepcjach i założeniach teoretycznych jest wystarczająca dla pracy na stopień doktora w zakresie nauk socjologicznych. Autorka odnosi się do większości najważniejszych poglądów w badanej tematyce obecnych w literaturze przedmiotu. Z tytułu rozprawy doktorskiej i rozdziału pierwszego wynika, że kluczowymi pojęciami, które znalazły wszechstronne wyjaśnienie w tekście, są: region, samorząd terytorialny, Inicjatywa Trójmorza, współpraca międzynarodowa regionów, współpraca społeczno-gospodarcza regionów.

Zaplanowane i zrealizowane przez mgr Katarzynę Kwiatosz badania są także poprawne i ogólnie zgodne z metodologią badań ilościowych w socjologii. Badanie zostało przeprowadzone za pomocą metody badawczej CAWI (od ang. Computer-Assisted Web Interview) – Czyli Autorka rozprawy doktorskiej stosowała techniki zbierania informacji w ilościowych badaniach rynku i opinii publicznej, w której respondent jest proszony o wypełnienie ankiety (ankieta składała się z 36 pytań) w formie elektronicznej. Tym badaniem było objęto 255 regionów (jednostek samorządowych) państw obszaru Inicjatywy Trójmorza. Skierowane do samorządów narzędzie zawierało dwie części: pierwsza dotyczyła zakresu międzynarodowej współpracy samorządowej, a druga – opinii przedstawicieli regionów na temat Inicjatywy Trójmorza. Trzeba podkreślić, że z uwagi na międzynarodowy charakter przeprowadzonych badań narzędzie zostało poprawnie przetłumaczone na język angielski i w tej formie rozesłane do przedstawicieli regionów, co ułatwiło jego wypełnienie przez nich. Łącznie było zebrano 106 wypełnionych kwestionariuszy w wersji elektronicznej. Jednocześnie nie wystarczyło, naszym zdaniem, większej detalizacji opisanego procesu badawczego, w tym, po-pierwsze, nie wystarczyła charakterystyki przedstawicieli regionów objętych badaniem (ilość od regionów poszczególnych państw, wiek, płeć, zawód etc.), okres czasowy przeprowadzenia badań, czy są zróżnicowania (jeśli są, to na czym polegają) w odpowiedziach respondentów od poszczególnych regionów/krajów; po-dругie, zabrakło także własnego rozbudowania SWOT-analizy, to znaczy nie wystarczyła matrycy uzależnienia odpowiednich stron i pozycji.

Rozdział drugi pracy doktorskiej zawiera analizę podstawowych form realizowania międzynarodowej współpracy międzynarodowej. W tym sensie mgr Katarzyna Kwiatosz słusznie skupia się na współpracy międzynarodowej, która przejawia się przez udział w licznych organizacjach i zrzeszeniach międzynarodowych. Do głównych korzyści takiej współpracy można zaliczyć poważne kwestie w zakresie polityki zagranicznej, handlu międzynarodowego, bezpieczeństwa państwa, praw człowieka, wymiany kulturowej i edukacji. Na tym poziomie przewodnie znaczenie ma zawieranie międzynarodowych porozumień samorządowych i współpraca transgraniczna. Tutaj w rozprawie doktorskiej najpierw chodzi o roli euroregionów, w tym i z bezpośrednim udziałem Polski, w potężnym wzmocnieniu samorządowej współpracy międzynarodowej. Również zbadano znaczenie sektora pozarządowego w kreowaniu międzynarodowej współdziałalności samorządowej. Sensownie podkreślano, że jednostki samorządu terytorialnego w celu realizacji zadań w tej sferze mogą tworzyć jednostki organizacyjne lub współpracować z innymi podmiotami na podstawie odrębnych umów. Przykładem takich podmiotów w zakresie współpracy społeczno-gospodarczej regionów występują na przykład organizacje pozarządowe. Niema wątpliwości, że działalność sektora pozarządowego jest istotnym elementem funkcjonowania społeczeństwa na szczeblu krajowym i międzynarodowym, ale niestety to nie znalazło potwierdzenia i uzasadnienia empirycznego w niniejszej pracy na podstawie przeprowadzenia badania szczegółowego (podrozdział 2.4).

Natomiast Autorka dysertacji w znacznej mierze zrewanżowała się w kolejnym podrozdziale, gdzie było wyjaśniono znaczenie placówek dyplomatycznych i dyplomacji samorządowej w stymulowaniu współpracy regionów. Przy tym dyplomacja samorządowa, jak słusznie uzasadniono w pracy, jest rodzajem dyplomacji publicznej funkcjonującym na szczeblu lokalnym. MSZ wymienia ten rodzaj dyplomacji w jakości strategicznej aktywności łączącej działania koncepcyjne, analityczne i koordynacyjne w celu tworzenia postaw społecznych. Z tego punktu widzenia, nie ukrywamy, dyplomacja samorządowa ma kluczowy wpływ na efektywność i rozwój gospodarczy społeczności lokalnych. Jednocześnie ona ma ogromny potencjał i może stać się innowacyjną formą i narzędziem promocji jednostek samorządu terytorialnego, ale również firm, instytucji, uczelni z danego regionu. Na podstawie przeprowadzonych badań (rycina 7) można stwierdzić o dużym stopniu zaufania po stronie przedstawicieli regionów ku organizacje i zrzeszenia o charakterze transgranicznym oraz placówki dyplomatyczne w sprawie zaangażowania w podejmowane działania o charakterze międzynarodowym.

Obszerny rozdział trzeci rozprawy doktorskiej poświęcony jest wszechstronnej analizie Inicjatywy Trójmorza. W kolejnych podrozdziałach Autorka rozprawy doktorskiej bardzo szczegółowo skupiła się na genezie, celach, ewolucji, ogólnych jak i szczegółowych aspektach Idei Trójmorza. Bardzo ważne znaczenie w tym kontekście ma przeprowadzenie badań obszarów i mechanizmów współpracy w ramach Inicjatywy Trójmorza odpowiednio spójności z założeniami i dokumentami Unii Europejskiej. Z tego punktu widzenia był zbadany i potencjał społeczno-gospodarczy regionów, a także znaczenie i formy sieciowania współpracy (tutaj warto przytoczyć wyjaśnienie, że sieciowanie współpracy odnosi się do strategii i praktyk promujących interakcje, w tym i w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego) państw obszaru Trójmorza. Przeprowadzone w ramach niniejszej pracy badanie oceny współpracy regionów państw Inicjatywy Trójmorza w zakresie wzmocnienia międzynarodowej działalności przedsiębiorstw wskazuje na to, że blisko połowa respondentów (48%) wypowiadała się za nawiązanie kontaktów z innymi przedsiębiorstwami, ponad 35% występowała za poszerzenie pola działalności na nowe rynki, a ponad 30% respondentów widziała potrzebę w poszukiwaniu nowych pracowników. Nie dziwne, że respondenci w ilości 68% jako najważniejszy czynnik wsparcia ze strony regionu wymienili organizację konferencji, szkoleń i kursów. Ważnym przykładem narzędzia wspomagania współpracę regionalnej, przede wszystkim głównie w zakresie gospodarki, są klastry (w kontekście lokalnych instrumentów wspierających współpracę w zakresie określonej branży). Jeżeli chodzi o uwagi, to w kontekście trzeciego rozdziału nasuwa się pytanie: Czy wzięto pod uwagę doświadczenie krajów Trójmorza oraz ich regionów i władz lokalnych w dotychczasowej współpracy euroregionalnej i transgranicznej? Naszym zdaniem tego rodzaju doświadczeniach warto byłoby dokładnie omówić w podrozdziale 3.2 w toku podania informacji o państwach Inicjatywy.

Wreszcie, w rozdziale czwartym dysertacji główna uwaga udzielona perspektywom, w tym szansom i zagrożeniom dla rozwój regionów w ramach Inicjatywy Trójmorza. Widocznym atutem danego rozdziału jest jego baza empiryczna, oparcie Autorki na bogaty wynik przeprowadzonych badań własnych. To stało się zasadą kluczową weryfikacji odpowiedzi na szczegółowe pytania badawcze, dotyczących w tym czynników i barier, form i potencjału współpracy społeczno-gospodarczej na poziomie regionalnym państw Inicjatywy Trójmorza. Istotnym wysiłkiem dysertacji jest zbadanie i wyjaśnienie roli Województwa Lubelskiego w powołaniu Sieci Regionów Trójmorza i wzmocnienia współpracy regionów w jej ramach (ryciny 51 i 52). Również w badaniach na potrzeby recenzowanej rozprawy doktorskiej było zapytano przedstawicieli regionów obszaru Inicjatywy Trójmorza, czy znana jest im inicjatywa

powołania Sieci Uniwersytetów Trójmorza koordynowana przez Województwo Lubelskie wraz z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II. Blisko 85% respondentów wskazało na odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”, a to znaczy, że przedstawicielom regionów Inicjatywy Trójmorza bardzo dobrze znana jest tak inicjatywa powołania Sieci Uniwersytetów Trójmorza jak i kluczowa rola w tej inicjatywie Województwa Lubelskiego i Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Pani mgr Katarzyna Kwiatosz prawidłowo podkreśliła, że w planie edukacji i nauki ważnym instrumentem wsparcia są także programy stypendialne, do jakich można zaliczyć program Erasmus+, Stypendia Wyszehradzkie z Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego, Program Fullbrighta.

W kwestii szans i zagrożeń Autorka dysertacji argumentowano wyróżnia kilka kwestii poważnych. Pomiędzy innymi to są kwestia pośrednictwa Inicjatywy Trójmorza pomiędzy wschodem i zachodem Europy; kwestia zaangażowania partnerów zewnętrznych, w tym USA; kwestia potencjalnego rozszerzenia na nowych członków (Ukraina, Mołdawia, Grecja); kwestia rozwoju infrastrukturalnego, która przede wszystkim przełoży się na rozwój regionów; kwestie energetyki, ochrony środowiska i zmian klimatycznych; kwestia deperyferyzacji gospodarek narodowych i regionów na mocy współpracy społeczno-gospodarczej w ramach Inicjatywy Trójmorza. Poza tym była tylko słabo określona i potrzebuje rozbudowania kwestia bezpieczeństwa w kontekście agresji rosyjskiej wobec Ukrainy i napięcia sytuacji geopolitycznej, militarnej, migracyjnej i społeczno-gospodarczej na terenach europejskich, w tym i w obszarze państw Inicjatywy Trójmorza.

Praca doktorska kończy się dobrze wypisanym w sensie strukturalno-logicznym i treściowym zakończeniem, gdzie Autorka po kolei podsumowała główne wysiłki przeprowadzonego przedsięwzięcia naukowego. W tym chcę podkreślić, że ten tak aktualny i ważny temat badawczy warto kontynuować w dalszych studiach empirycznych o charakterze nie tylko socjologicznym, ale również interdyscyplinarnym. Także, naszym zdaniem, zawarte w nim rekomendacje powinny i mogą być skutecznie uwzględnione w polityce społecznej i społeczno-gospodarczej na poziomie lokalnym i regionalnym.

Podsumowując chcę stwierdzić, że kilka wymienionych powyżej uwag nie wpływają na moją bardzo pozytywną recenzję ze względu na ocenę całości dysertacji, poza jak nie mam wątpliwości, że praca mgr Katarzyny Kwiatosz ma charakter oryginalnego rozwiązania ważnego aktualnego problemu naukowego. Stwierdzam, że mamy do czynienia z pracą poprawnie przygotowaną, przedłożoną do recenzji rozprawa doktorska odpowiada formalnym warunkom określonym w art. 13 ust. 1 obowiązującej ustawy z 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Wymogiem

formalnym tej ustawy jest, aby rozprawa doktorska stanowiła oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a jednocześnie wykazywała ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w zakresie danej dyscypliny naukowej, prowadzącej do umiejętności prowadzenia pracy naukowej. Z kolejną analizą warsztatu metodologicznego oraz części rozpraw doktorskiej zawierających wyniki badań własnych dowodzą w pełni umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Pani mgr Katarzyną Kwiatosz. Doktorantka wykazała się wystarczającą wiedzą teoretyczną w zakresie nauk socjologicznych oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej z zakresu socjologii. Konkludując wnioskuję, że recenzowane opracowanie odpowiada standardom prac doktorskich, co pozwala rekomendować je jako podstawę przyznania stopnia naukowego doktora w zakresie nauk socjologicznych.

Serhiy Troyan
(Serhiy Troyan)